

Column

'Het Toetsingskader bevat aanknopingspunten voor het bepalen of een missie zinvol en verantwoord is'

Prof. dr. Theo Brinkel
is KVMO Hoogleraar
Militairmaatschappelijke
studies aan de Universiteit
Leiden.

Is een voorgenomen missie zinvol en is zij verantwoord? Die twee vragen vormen de kern van het Toetsingskader dat wordt toegepast in de besluitvorming over militaire missies ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Het Toetsingskader kwam tot stand als reactie op de ramp die zich 25 jaar geleden voor de ogen van Nederlandse militairen voltrok in Srebrenica. Te licht bewapend en in de steek gelaten door de Verenigde Naties, konden zij niets uitrusten tegen de slachtpartij die de Bosnische Serviërs onder leiding van generaal Ratko Mladic aanrichtten. Vijf jaar later trok de Tweede Kamer de eerste lessen: er moest een helder kader komen waaraan toekomstige militaire missies konden worden getoetst.

In 2000 kwam ook een grondwetswijziging tot stand: artikel 100 werd opgenomen in de Grondwet. In de bepaling werden de verschillende taken van de krijgsmacht opgesomd: de verdediging van het Koninkrijk, de bescherming van zijn belangen (lees: de ondersteuning van civiele autoriteiten) en de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. Onder die laatste categorie vallen vredesoperaties, zoals UNPROFOR in voormalig Joegoslavië er in de jaren negentig ook een had moeten zijn.

Met de ervaringen van Srebrenica in het achterhoofd wilde de Tweede Kamer eigenlijk instemmingsrecht. De regering gaf daar niet aan toe. Wat de Kamer wel voor elkaar kreeg was de opdracht aan de regering om het parlement voorafgaand aan uitzending te informeren. En niet – zoals in de oorspronkelijke tekst stond – tijdig. Het argument was: een goed debat vooraf voorkomt dat er te makkelijk wordt gedacht over het uitzenden van militairen en dat risico's worden veronachtzaamd. Het zijn immers moeilijke besluiten waarbij mensenlevens aan de orde zijn. Een goede en openbare afweging van voors en tegens is noodzakelijk.

Zo kwam het in 2001 tot het Toetsingskader. Het bevat aanknopingspunten voor het bepalen of een missie zinvol en verantwoord is. Zinvol wil zeggen dat het doel haalbaar is. Verantwoord is gericht op de veiligheid van de betrokken militairen. De aanknopingspunten worden bij ieder besluit om militairen uit te zenden langsgelopen. Er zijn politieke en militaire criteria. De politieke criteria betreffen de redenen voor Nederlandse deelname, de achtergronden, het mandaat (liefst van de VN-Veiligheidsraad), andere deelnemende landen en de mate van invloed van Nederland op de besluitvorming. Militaire criteria zijn haalbaarheid, risico's, geschiktheid en beschikbaarheid, duur van de deelname en financiën. Tien punten helpen zo bij het beantwoorden van de vraag of een missie zinvol en verantwoord is.

Later zijn de aandachtspunten verder uitgebreid. Zo is in 2009 is een lange passage toegevoegd over de relatie van de missie met ontwikkelingssamenwerking. En er zijn nieuwe bepalingen opgenomen over gender en over de samenhang tussen de politieke en militaire invalshoeken en ontwikkelingssamenwerking. In 2014 zijn teksten opgenomen over de bescherming van de burgerbevolking en de nazorg voor militairen.

25 jaar Srebrenica geeft aanleiding tot herdenken en overpeinzen wat misging. Terecht. Maar niet minder belangrijk is het om stil te staan bij de instrumenten die zijn ontwikkeld om herhaling te voorkomen. Natuurlijk hebben alle extra bepalingen die aan het Toetsingskader zijn toegevoegd, hun waarde. Maar zij moeten de aandacht niet afleiden van de kern van de zaak: een missie moet zinvol én verantwoord zijn.